

YOZISH DARSLARIDA O'QUVCHILARNI BIRGALIKDA (JUFTLIKDA YOKI GURUHDA) MATN YOZISHGA QANDAY O'RGATISH MUMKIN? (NEMIS TILI MISOLIDA)

Xusinova Laylo Nazarboy qizi

O'zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Ma'murov Rustambek

O'zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrası 1 kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada nemis tili yozish darslarida o'quvchilarning juftlik va guruhlarda hamkorlikda matn yaratish ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari yoritiladi. Chet tilini o'qitishda yozma nutqni rivojlantirish nafaqat grammatik va leksik bilimlarni mustahkamlaydi, balki o'quvchilarning muloqot kompetensiyasini, tanqidiy fikrlashini, ijodkorligini ham rivojlantiradi. Hamkorlikda yozish usuli o'quvchilarning o'zaro fikr almashishi, xatolarni birgalikda tahlil qilishi, matnni rejalashtirish va tahrirlash jarayonlarida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Maqolada juftlik va guruhli yozishning afzalliklari, darsni tashkil etish bosqichlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda nemis tili darslarida qo'llash mumkin bo'lgan amaliy mashqlar tavsiflangan.

Kalit so'zlar: nemis tili, yozish kompetensiyasi, hamkorlikda yozish, juftlikda ishlash, guruhli ta'lim, kommunikativ metod, yozma nutq, ijodiy fikrlash, ta'lim metodikasi.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida chet tillarini puxta egallash ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Nemis tili xalqaro ilm-fan, texnologiya, ta'lim va iqtisodiyotda muhim o'rin tutadigan tillardan bo'lib, uni o'qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish asosiy maqsad sifatida belgilanadi.

Kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismlaridan biri yozish ko'nikmasidir.

An'anaviy yozish mashg'ulotlarida o'quvchilar odatda mustaqil ravishda matn yaratadilar. Biroq zamonaviy pedagogik yondashuvlarda yozishni hamkorlikda tashkil etish samaraliroq natija berishi ilmiy tadqiqotlar orqali isbotlangan. Juftlik yoki guruhda yozilgan matn o'quvchilarga fikr almashish, bir-birining xatolarini aniqlash, yangi so'z va iboralarni qo'llash hamda grammatik jihatdan to'g'ri jumlar tuzishni o'rgatadi. Hamkorlikda yozish usuli konstruktivistik ta'lim nazariyasiga asoslanadi. Ushbu yondashuvga ko'ra bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchilarning o'zaro hamkorligi orqali shakllanadi. Nemis tili darslarida bunday faoliyat o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini ham sezilarli darajada oshiradi.

Asosiy qism.

Hamkorlikda yozish metodining nazariy asoslari

Hamkorlikda yozish (collaborative writing) – bu ikki yoki undan ortiq o'quvchining yagona matnni birgalikda rejalashtirishi, yozishi, tahrir qilishi va yakuniy ko'rinishga keltirish jarayonidir. Ushbu metod zamonaviy chet tili metodikasida o'quvchi markazli ta'limning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Nemis tili darslarida mazkur usul o'quvchilarning til vositalaridan amaliy foydalanishiga, muloqot qilishiga va yozma nutqni rivojlantirishiga xizmat qiladi. Hamkorlikda yozish jarayonida o'quvchilar faqat grammatik qoidalarini qo'llash bilangina cheklanmaydi. Ular mavzu yuzasidan fikr yuritadi, dalillar keltiradi, mos leksik birliklarni tanlaydi, matn tuzilishini rejalashtiradi va yozilgan matnni birgalikda tahrir qiladi. Natijada o'quvchilar tilni tabiiy muloqot vositasi sifatida qo'llashni o'rganadilar.

Nemis tili darslarida yozish kompetensiyasini shakllantirish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Avval sodda gaplar va qisqa matnlar yozish o'rgatilsa, keyinchalik murakkabroq matn turlari – xat, elektron pochta, hikoya, tavsif, fikr-

mulohaza va esse yozishga o'tiladi. Hamkorlikda yozish ushbu bosqichlarning barchasida qo'llanishi mumkin.

Juftlikda matn yozishni tashkil etish

Juftlikda ishlash o'quvchilarga o'z fikrini erkin ifodalash va sherigi bilan maslahatlashgan holda matn yaratish imkonini beradi. Bunday faoliyat davomida o'quvchilar bir-birining xatolarini tuzatadi, yangi iboralarni tavsiya qiladi va matn sifatini yaxshilashga harakat qiladi.

Juftlikda yozish quyidagi bosqichlarda tashkil etilishi maqsadga muvofiq:

1-bosqich. Mavzuni tanishtirish. O'qituvchi matn mavzusini e'lon qiladi hamda yozishdan ko'zlangan maqsadni tushuntiradi. Masalan, "Mein Alltag", "Meine Familie", "Eine Reise nach Deutschland", "Mein Lieblingsberuf" kabi mavzular.

2-bosqich. G'oyalarni yig'ish. Har ikki o'quvchi mavzu bo'yicha o'z fikrlarini aytadi, asosiy so'z va iboralarni yozib oladi. Bu bosqich brainstorming usuli yordamida amalga oshiriladi.

3-bosqich. Reja tuzish. Juftlik matnning kirish, asosiy qism va xulosa qismlarini rejalashtiradi. Har bir paragrafda qanday fikr berilishi oldindan belgilanadi.

4-bosqich. Birgalikda yozish. O'quvchilar navbatma-navbat jumlar yozadi yoki matnni birgalikda muhokama qilib yozib boradi. Bu jarayonda nemis tilining grammatik qoidalari, so'z tartibi va uslubiy xususiyatlariga alohida e'tibor qaratiladi.

5-bosqich. Tahrirlash. Yakunlangan matn juftlik tomonidan qayta o'qiladi. Grammatik, imlo va uslubiy xatolar aniqlanib tuzatiladi. Zarur bo'lsa, o'qituvchi ham tavsiyalar beradi.

Guruhda matn yozish metodikasi

Guruhli yozish odatda 3–5 nafar o'quvchi ishtirokida amalga oshiriladi. Guruh a'zolari vazifalarni o'zaro taqsimlaydi. Masalan:

- Bir o'quvchi g'oyalarni yozib boradi;
- Ikkinchisi lug'at bilan ishlaydi;
- Uchinchisi grammatik to'g'rilikni nazorat qiladi;
- To'rtinchisi matnni yakuniy tahrir qiladi.

Bunday taqsimot har bir o'quvchining faol ishtirokini ta'minlaydi va mas'uliyat hissini oshiradi. Guruhli faoliyat davomida o'quvchilar o'zaro hurmat, tinglash madaniyati va fikr almashish ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Nemis tili darslarida guruhlariga turli janrdagi matnlarni yozish topshirilishi mumkin. Masalan, reklama matni, maktab gazetasi uchun maqola, sayohat haqida hikoya, dialog, elektron xat yoki loyiha taqdimoti matni. Bunday topshiriqlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashi va amaliy til kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jalolov J. Chet tilini o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Passov E. I. Kommunikativ metodika obucheniya inostrannym yazykam. – Moskva: Prosveshcheniye, 2010.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. 5th ed. Pearson Education, 2015.
4. Hedge T. Teaching and Learning in the Language Classroom. Oxford University Press, 2008.
5. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.
6. Nunan D. Task-Based Language Teaching. Cambridge University Press, 2004.
7. Nation I. S. P., Macalister J. Language Curriculum Design. Routledge, 2010.
8. CEFR – Common European Framework of Reference for Languages. Council of Europe, 2020.

9. Bimmel P., Rampillon U. Lernerautonomie und Lernstrategien. Langenscheidt, 2012.
10. Funk H., Kuhn C., Demme S. Studio d – Deutsch als Fremdsprache. Cornelsen Verlag, 2016.
11. Ismoilov A. Chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021.
12. Xudoyberganov M. Nemis tilini o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.